

L 8/75
P.P. 1-16

540(10)

Refiled 21/4/42

J. Maloka K34/75 1/16

Lehlab School

P.O. Boyze

Via Petersburg

th April 1942

folklore
proverbs
malepots bp

APR 21 1942

indexed

Dr N. J. V. Warmelo

Lhobela Kxosi

Ka moxetše mopu

tsō o lekanang 11- masikeng a lesone la
Supileng Komme ka leboza kudu Lhobela
kapo kella thoma xo ngoala tsabinorwa
ne Dithetō

31 Dinorwane Dithetō

2. Dithetō 3. Dithai 4. Diema.

1. Ib eb. nonwawane, base xobe xona b.
Mots o mongōe xom^{me} Kxosi ga mots
o ue, xena le Baneryana baba bēdi
Maina abōna eb Lhwanē le Maeē
Kxaitēdi ga bona eb Masilau, Kabaka,
le Mma, a bōna ke Mmamaeē.

Xomme masōxana le Bathēpa batšwa xo
ga ka kxethana, base sebakxethana
eō aratwang ke Lhwaanē yare se Lhwaanē
ne are o wakxetha kxaitēdi ga xa ke
Masilau axana, are Lhwaanē erea kxitho
nna. Yare ka xoba eb Ngoana o Wa-

Kxosi xova ebe wa boblang silo,
 Bathipa le masoxana ba ksethana komme
 Ihuwane ase ksethe. Bare ke ba boela ka
 yare kaxoba ba ya xothsila noka o kaolo
 ba hwelela noka o tletse. Komme omongoe
 le omongoe a thsida e o moksethiling, komme
 Masilu ase Ihuwane o tla thsidi sakenna,
 eo Phuti ya Ihuwane athsela ase thsidi si
 motho, Masilu aswasa Ihuwane ase o wa
 mothsidi sa. Bare ke ba le xare ka noka
 Masilu a lesa eole Ihuwane, komme
 atserwa ke metsi a ya ase kwa fase
 kxob le mangxob abona sehlatse a
 swanelile mudis komme Masilu
 ase, ke Bathipa le masoxana ase le se
 ke ka xae ba bbutsele xore Ihuwane
 o ka le oib ka makxolwana, komme
 se afihla kaxae ba monolelele xore na
 kxaitse ad yaxaxo o ka ase oib ka
 makxolo. Xaxo wailing a bollela
 Bathipa le masoxana kaxoba
 Masilu ebe e le ngoana o a kxosi e le
 Kxosi nyabona. Komme yare kaxo
 ba Masilu abona Ihuwane mo
 a kxaksetswent atsoxa e tala.

3 540

K34/75

Botse ~~ko~~ a ya fao Ihuwana, ^{a kpa} ~~Kaetsweng~~
 o konna a fi ~~hlo~~ aema ka monontle
 a mo akomela a bina kosa a pela ave;
 Ahe-e-e, wena Ihuwana eyana eyee,
 eyana o eyee lele eyana eyee; ~~ebe tse tse~~
~~sa Mma eyana eyee Ihuwana ya Mma~~
 Mame eyana eyee, eyana o eyee lele
 eyana eyee. Ihuwane keil thiang
 ke xo nke eyana eyee, eyana o e le le eyana
 eyee, xoba e le wena waxana eyana
 eyee, eyana o eyee le le eyana eyee.
 Komme Ihuwane le eyana a mo fitole
 ka xo pela ave.

Ahe-e-e-o wena Masiu eyana
 eyee, eyana o eyee lele, eyana eyee, e be
 utsiwa Masiu abo, ba nyana
 eyana eyee, eyana o eyee le le eyana
 eyee, uile thiang ke xo nke eyana eyee
 eyana eyee le le eyana eyee, xoba e le nna
 ka xana eyana eyee, eyana o eyee le le
 eyana eyee. Kara Motho ka a tsee ~~ka tsee~~
 ka tsee di eyana eyee eyana o eyee le le
 eyana eyee, ka tsee di Ngwana Mmaso
 eyana eyee, eyana o eyee le le eyana eyee.

H 540

K34/75

Lehono hlapa kelala kametsung,
 dyana dyce. dyana dyce le le dyana dyce
 Masilu ebe utshisa Mma, dyana
 dyce dyana o dyce le le dyana dyce
 Koko Kxohlo dyana le noka, dyana dyce
 dyana o dyce le le dyana dyce ~~to~~ use
 Maseka a le asepete, dyana dyce,
 dyana o dyce le le dyana dyce.
 otla. xala Komme masilu otlanotse
~~otla. xala~~ bošexo atla abina aepela
 ka ana Mokxwa, o, are le tsatsi le le-
 ngwe are Mma le Papa ke tšwa kobō
 na Shwaane, ka makxolo ore dumela
 ng, Bathakxosi kudu Shwaane o thabile
 obile anonne kudu feela are ba bolaga
 ke tšexo are ubotse Mma le Papaba
 nhlabile pudi, papaba ba tšwadi ba sece
 ba a thababa hlabapho otse Komme, ba
 e a peya, ba a kxola koto ba le beya
 *Masilu otla tšoxa o dyana kofa kxaitša
 di ya xaxo, ka makxolwaxo. Komme
 Masilu atšoxa e lab bo šexo atšeya
 koto la pudi le molatšaptšeya le ngwanē
 atšwa. Komme a letša le ngwanē a le letša

5 540

K34/75

Athabil. apihla noken, fao ka
 Kxaitšadi ga ya xaso Ihwaane a ben q
 Xona, apihla a a komela Ihwaane amohwe
 tša, ~~Ngwana~~ Ngwana wabatho a momaloti
 a xwametšwe. Mašilu a o kōla dikxō xō
 abetsa ka xō Ihwaane are tse. Ihwaane are
 are tōpa tšaxševa, Mašilu akxama borobō
 akxama Nanna oya, atšeya le šapō ammelō
 tša, are o, wa lesšara la tšewa ke meter.
 athoma, xōepela Moscala a mašilu
 are:

Ahe, e, e, wena Ihwaane, oyaana oye, oye,
 oyaana o oye le le, oyaane oye. Ihwaane
 keil tšang ke xōnk oyaana, oye oyaana
 o oye le le, oyaana oye. Xoba e wena wa
 Xanna oyaana oye oyaana o oye le le oyaana
 oye. wa xō motho ka nke Kxaitšadi
 oyaana oye, oyaana o oye le le oyaana oye
 le hono hlapi o la la ka metsung, oyaana
 oye o lala, o duma borobō, apela
 atsucela pele byak ka mekha byal
 ka xō ake a die a apela. Etsi xōna mou
 we. motho o la oye Phuti oya
 Ihwaane o feletš, o xō amefš, xōmme

Batswad: ba xase ba mmotšiša bare
 u xwamutšeng, are a, e. taba to
 Mašilu o dike byab le byab! are reske
 ya bolila. ~~Ke~~ ba Papax atsoxa e sale
 bošexō. Mašilu ase ahlōa atsoxa a ya
 a khuta mo mo^waxō a molaileng,
 aphiha ak yaba Mašilu o wa tšiwēla
 aphiha adiepa byab ka mehlang, ~~ke~~
 tloxa mo^wxalabji o la le sa abata
 mela abite. Ihwaano, a mmotšiša. ya
 ba o mohlaloseba ditaba ka moka
 ke -x are, ke reka xema phatō sa ekekele
 tsa yalla ka fas o ka kxona xo e swa
 xa xe se xo nthšā ka mo? are ka le
 ntswana la xofokōla are e, xomme
 mo^wxalabji a ya a tsibitšā ba bō
 Ihwaano, xomme bōna ba tšēya
 mo^wxata, le pitšana, le marwi, le sedibelo
 sa makhura le bopi le mollo. ke ba
 phiha batšiwēla ba se mile phatō
 e telele^{xe} ba^waxathib xabotšō, ba e
 swara ba ekekeletšā, ka xo Ihwaano
 ae swara ba monthšā. ka xōyōna
 ke a tšiwetšē ka ntle ba mo a kelax

Leso xwa Batutetsa Makhura ba
 mothôba, Komme ba a peya bo xobyanu
 bya Maswi, ^{lya} Motepana, ba moleša, aape
 swa mokwata a swabadišwa are tuu.
 Komme xa khutsišitšwe ba mottōša
 ba mopekula, Komme baya Xae, le bo tšō
 basa bonwē ke matho, xese babo
 Ihuwane, le babo Phuti ya Ihuwane. fela
 Bapikla ba bea Ihuwane ka ntlong
 le Papase. Bare Papase Ihuwane o ababza
 o bo lapele ke Mashlo. Batho ba ilešwa
 xotšena ka ntlong e o di tšesō molwe-
 tšē. Lexo ena Masili bare lešē latšena
 ka mo ntlong Papase o bolawa ke
 Mashlo, Xašate ke batho ba monela.
 eupy xwatšena monase Ihuwane, le
 babo mottlabe wa Ihuwane, xona fao
 Ihuwane a tšwa ka klotšimolō anō-
 nthšwa Xabotsu, are xa anonne ba nama
 bare, Masili tšapa kōša Komme a rapa
 masoxana, e tuu, Xe bōla Phuti ya
 Ihuwane o be a se kanywa masoxa
 re, a kutšwa e xobōna Ihuwane. Išatšē
 lešē la kōša xwa vyakwa mothopa-

Wakxōnanq xobōōla, & xottōtsa, le sokama
 yare xokoša e biinwa yaba Ihuwane
 o wa tlotšwa o wa kangwa (beangwa)
 yan mathapama ke afeditšwe xottōtswa,
^{yare} Mola. kōša e swatano, xothata ^{le} xosane
 le taboxela xodimo kxantšwa e ja ^{le}
 bolōkō, nkxa e ja nkxawano! ^{le} ~~so~~ ka
 na le ^{wa} beledole, Mothepa omōehlana
 Ihuwane, ya Mmamaeyee atšwa a
 tekumoxa byal ka khlaka. Etsi,
 Xona mouwe batswadi ba masilu
 e ba nyakil ngaka edubetšwe sehla
 sa xobolaya, kase dibe long. ~~le~~ yare.
 Ke Ihuwane tšwēle mmako atšwa
 atlaala byale kase e re o ya xorufa
 masilu kase dikelo seo, atlaala a e ya
 kwa le kwa, a phila a sepe phunkhu!
 o xodimo xahlō ~~le~~ ya masilo yaba
 masile o wataboxa a se kase ~~le~~ bito
 kxasixasaa! yanama yaba lho la
 masilu

— Sinwe ya mosela wa tšipa
 (kofela xa eona
 kamehla ke xofetšwa nonwane ba sinwe e ya
 mosela wa tšipa

2. Ditheto: Dibata, le diphoofola
 1. Nkwo^{nkwo} nkabi keke tau soka nkabi le
 latsenwer, Mmattana wamosepa pinto.
 2. Ihsukudu, Moxale mphatana
 thsukudu yaxa mpheteng keeme lasifetē
 Nna lehlola dilla lehlola bo mmalewa
 xophalwa.
 3. Nare, Moxata mmolaya nare tala
 usiye sedibelō kxopo emabuto maima
 matsumi ase sebolaya marōka mabe
 kaatsene
 4. ~~P. P. Kuxo~~ phokuxo ke mpē dinama
^{litalo} nkya mareneng, sezala sa phukuxo tona
 situma sel morabing, tatswela ntle
uya xkwa uxkwa kadingwe dikala.

Dinongana

1. dxokobu, Jxoxobani ke
 mothokwa motho waxa mmafelwana
 tsa kotlala, hukubu motho wa makhwete.
 2. Mōxakabane, Moxakabane a tlobōkō
 molata moapara thasa maxōti a seqpe
 3. Masia nōke, Masia^{nōke} ase lwana - tsa
 ntlo ka bodutu mathaka batla ka xotsura
 tsa ka ntle madibeni.

4. Maribišī (Makxohlo) maribišī amasakale
 Manthsetta pelo alla bošexo bare o molo:
 Masesare bare o wahlola: kettaba kelle
 Neng. Makxohlo manyla phaxōng
 Mohla wapula o nyela kae.

5. Mmalexodi, Nkxodi phupu kebuclo
 Kellilo xontha matšema motho waxa
 Metse mathata abokōna, metse maipōla
 Ntsweng. Mmaletswetswe lakabela.

6. Dithaxa. Ithaxane tša moscalakwena
 amoxab, bošexo mabel xadije diotla
 modula peela

1. binthsi. Sibubudi santhsi etala
 nthsi etala moxanyetsi

2. Nozi, tšisa dira b molapo mphaxo
 wa dira kemetsi. Bana bakxoti baalwa
 babaka tšwa lekxōng

3. Ssurubeli (Sitsontsoku) Ssurubeli
 sekatswana selo sa xatladi yafōtō
 sa xatladi yamoxale shueditš.
 Noka etletš sajihla sa akalala sajihla
 saala dipheko.

1. Dihlare. Morula. morula wa
 kxōng dithata o kxōna ke dithōka

le patlana tsa ba Simanyana more-
wa bo kusa laxaletšing le bana babatho
xa, sita^{bakha} kenô tšea ke xanthša, morula towe
o ma lohlanye onthohlanya le bana baka
bo - Ikodi lbo - se karoto, ore kathamong
thsemong waraša ware mollwaneng
wamašemo waraša.

2 Mohlwane ~~the~~ Mohlwane molla
diphatsa molla kromg tšea basadi.

3 Mošunkwan, se sukwan sakxatla
khungwan mantla xale sampōna sa
inama inama yare kemoxwe abōna
moxōxadi, mošunkwan ~~se~~ sena
thito ke linoxetše ke ~~se~~ basadi.

4 Tšōpōye, tšōpōye ke madisa, madisa
ntanyane more wabo selōbalobi - semphile
mosadi byare boese anhlanamela.

1 Dimela, xakitsibē xore lvia tš. dibyanq
sibyalō pesitšē sebōtšē katšona.

Dinoka, 1 Mpho xodiba, mpho xodiba mošletsane
Noka yakxatla amaitē.

2 Mosabotšē, noka okxolo mosabotšē a Ramaitē.

3 Alakaro yaxa mphahlele

Dithava, 1 sebopa ke laba moxaswi a
tšē.

2. Thaba yaxa thuehla o bone dibonô kxohlony
xa sefôstô le majakwane

3 Mmakxopana mmopane abadisa

4 Moxôrô xôstô, moxôrô xôrô molla ngôpe
Molla kxomo tsabo desiba.

5. Moxôsi, moxôsi thaba-makxôlô thaba
ya dihloa katheko thaba nkabe desekwa
Nkabe seka moxôsi.

Setimela, setimela utšiga kxang
le pere, pere yatloxa ya lala molatsa thutshu
makxalo.

Momotsohosi. Kxomo ya mmuso ke
koma moxala ke dithsipi.

Dithai. le dihlabo so ^{phlaka molomo.}

1 thai-i-i. se dihlon ^{phlaka molomo.} mokhura seatshe kax?
ke lita le kxoso. 2. thai-i-i le okasika le madiba
okasikwe ngoana wa kubu alla. xaso
motho waka kxang namano ella kateng
xa mnaeyo. 3 thai-i-i, Ntlwana tra
mose xadi tswalelwe, ke mašoba aduko.
Xomane ke tane dii dingepo de sekao.

Dingepo, 1 Kxoma e thswen fihla mmala
~~ke le tsatsi~~ renga xo tsewa kase hato
ke le tsatsi

2 matlapa pota matuludi mantswana
 mabetsa kxob, ke mahllo re ali belile
 xofihla kxob. Maanlo re re a xelela
 3. Kea xetswe ke Ramodise o a xeli motse
 thabeng hese ketsena karabela. ke ditsebe
 4 Mpa ya pitsi: themeleme pitsana dikata
 ka xare, ke se-texo se seena le mabelo
 5 Kxantswino nong kalla nong ya
 mahubi amiso, ke lbati re lebulwa e se
 bo se xo
 6 Kxoxopo kxomo tsaxa tswitzwa
 xolima dia titekotsa. (ke dinawa se
 duentswe.) (udhlalo tsatsona)
 Diema. ni Mohlatswana morglala
 naxa anoo - sevalalelo. (ke obona kxomo
 dietswa ka -sifati diga xotseya mosadi,
 2 Motho usebe wase Rixatana kudu
 onore kemorata kudu, ke ubona ukwana
 le mocho usebe wase sea ratana. anore
 keja morata. kaxore mohlomong ena
 xaaxorato byal kase umorata
 3 Pitsa yamaano xaapee-xabedi.
 Motho wa maaka akase nohloa a pholotwa
 ke maaka a xase

- 4 Maaka aja Mmoledi
Motho wa bolilang Maaka o tla ahlolwa
ka ana
- 5 Mavungo abo le thšelele dilo
o seya ahomote. Motho omong uka
nobona ke ahomote, ware ka a tšelele
e se se keena mo siripi.
- 6 Phatana hlakolwa ka e analele
motho (xaxhaxalele motho); se motho a se
utswiteng seka hlaxalele xona xape
seka semohumise
- 7 Ihutlwa o ile motse seruwe mokxotla
metseng ke wan. Motho o ib ka o utswi
nkane o seruwe bahodung xape o ib ka
o o tswa nkane o lets, motho
- 8 Pitsa o ile xasapee metidi o tšele
kae. hlalo ya eyona e sal yona
eyo. ya thutlwa
- 9 Tau ~~ka~~ Xae ba le nkwe letsibōšō
motho a ka seka atseya kxang
le Kxosi
- 10 Mokolo o peli pedi peli ngwe nka
ya serathana. Motho omokolo ke
a tlets, pelo a papane le ngwana e na-

- Ka swanela konama atla lela pelo ruri
 e ka kxona aro abutetsa pelo morako
 anxana ka bokolo, afitsi ditaba
- 11 Moxadikane ~~amole o tsepede~~.
 Motho wasa nthaleng a seka atsera tabeng
 tsaka aka di'sunya
- 12 Lou tswala ke kxonepe se xolelwane
~~ka setswale~~ K xoti, xee ^{zala} ~~setswale~~
~~ka lwapeng~~ lile xole xosewa motho
 bo Rangwane e banyake xo moanna xa
 bokoti.
- 13 ~~ka xole~~ la moeng le bea ke mony
 Xae. Motho xa etetsi xe atla eketla otlare
 mola a laela are o wa tlosa^a dudisa
 kromong lwapa.
- 14 Xo kubyana laxa ma amoxele
 Ma amoxela dilo tsabatho.
 Bara motho eo apapantshang batho le
 malwapa abo bona aba isa kaxaabo
- 15 Phudu keeme no si phala dieme kxobō
 kō. bara xe motho a bolila nnete xōme
 batho ba mothikela kaxo e melilane.
- 16 Silo e tse beano obe labo mongwe
 bare xeba se xa osxe. taba take e mpe oke

16/6540

K34/75

~~er~~ ya xitō xa ka Ngyana wena le wena
~~o~~ ok xōno xobolela xe babolela.

17 Sekhukhune - Sibona ke sebataladi
 Motho xa diga taha empe are xaabonwe
 e sire obonwa keea ena asamnoneng

18 Modudi otee nka molaledi.
 Motho xa adutsi pa o aleng noši asabo-
 nwe akano bāna nto enqwe beengwe
 eka olalets.

19 Se selemetsi xo xo xōva emōnwa
 nyo^{na} nke xopyana. Motho eo atlwa
 etsing xopiwa, pelō yaxoxo edula
 ka khōlofelo^{ti} Mehla

20 Nonyana desattoxanang melodi
 xadiiti xotee.

Batho xe bases balakana batloxana ka
 Kapobelo bakasete paisa xotee pololong

J. C. Maloka

End. S. 540